

જેણે પણ ઠંડી માટે પહેલી વાર ફૂલગુલાબી શબ્દ ચલણી બનાવ્યો હશે એને સલામ. આ ફૂલગુલાબી ઠંડીમાં સુંદર વસ્ત્રોમાં સજ્જ થઈ શકાય. ન સ્વેટર-શાલનો ભાર. ગરમ ગરમ ચા તો જાણે અમૃતઘૂંટડો ! પોંકવડા સાથે સાથે સર્જકો અને મિત્રો સાથે વાતોની ઉજાણી આ પણ સાહિત્યસંમેલનોની એક મઝાની ઉપલબ્ધિ.

એવા ખુશનુમા હવામાનમાં, નવજાગૃતિકાળનો સૂર્યોદય જે ભૂમિ પર થયો એવા હોંશીલા શહેર સૂરતમાં પરિષદનું ૨૭મું જ્ઞાનસત્ર ડિસે. ૨૧, ૨૨, ૨૩-૨૦૧૨ના રોજ રંગેચંગે મળ્યું. યોગાનુયોગ પણ કેવો ! અર્વાચીનોમાં આદ્ય અને ગુજરાતના સ્વપ્નદ્રષ્ટા વીર નર્મદના નામ સાથે જોડાયેલી દક્ષિણ ગુજરાત યુનિવર્સિટી યજમાન. ગુજરાતભરની યુનિવર્સિટીઓમાં બનેલી આ અભૂતપૂર્વ પ્રથમ ઘટના હતી. સૂરતની ભૂમિ પર દીપે અરુણું પ્રભાત.

જ્યાં સુભગ સંગમ હોય એ તીર્થ બને છે. જ્યાં પવિત્ર તીર્થ ત્યાં પુણ્યસલિલા સરસ્વતીનાં નીર. જ્યાં નદી ત્યાં ઘાટ. એથી ખરા અર્થમાં આ સત્ર જ્ઞાનસત્ર બની રહ્યું. ત્રણેય દિવસની બધી જ બેઠકોમાં સાહિત્યરસિકોની સારી એવી સંખ્યામાં હાજરી (સ્વાદિષ્ટ ભોજન પછી પણ). હવે તો જ્ઞાનસત્રમાં તરુણોની પણ ખાસ્સી હાજરી દેખાય છે. એ ખુશ થવાની ઘટના નથી ? પ્રાધ્યાપકો સાથે વિદ્યાર્થીઓ આવે છે. સૂરતમાં પણ હોંશે હોંશે સારી એવી સંખ્યામાં વિદ્યાર્થીઓ આવ્યા હતા.

બે બેઠક વચ્ચે, સભાખંડની બહાર ખુલ્લા વાતાવરણમાં સૌ હળતા-મળતા હોય, ગરમ ઢોકળા સાથે ચાની ચૂસકી ભરાતી હોય ત્યાં ટોળામાંથી વિદ્યાર્થીઓ સાહિત્યકારોને શોધી કાઢી, ઓટોગ્રાફ પ્લીઝ કહેતાં દોડી આવતા હતા, ફોટાઓ ફટાફટ પાડતા હતા એ દશ્યો અને અનુભવ સુખદાયક હતાં. સાહિત્યકારોને – ગુજરાતી સાહિત્યકારોને – આવા અનુભવો વારંવાર થતા નથી. એક વખત આવા કોઈ સાહિત્યસમારંભ પ્રસંગે એક નવલકથાકારે લાંબી લેખણની એમની સારી એવી કમાણીની વાત કરતાં અભિમાનથી કહ્યું હતું એનું મને સ્મરણ રહી ગયું છે – સત્રબત્રમાં પ્રવચન આપતાં ‘સાહિત્યિક’ કૃતિઓ લખતા લેખકો જુઓ ઓટોગ્રાફ સાઈન કરે છે મને તો બીજાના સાઈન કરેલા ચેક મળે છે.

ભલે, તો એમ હો. ચેક તો વટવાઈ જશે. પૈસા વપરાઈ જશે. પણ મારું સહી કરેલું નામ એ વિદ્યાર્થીના કોમળ હૈયા પર અંકિત થઈ જશે, પ્રેમભર્યું સ્મિત આપશે

એની મોંઘી મિરાત મારી પાસે જ રહેશે. આ વિદ્યાર્થીઓ સાહિત્યકૃતિઓનાં નામ બોલતા હતા, સર્જકોને ઓળખતા હતા (નામની ભેળસેળ માફ) તેથી સારી કૃતિઓ વાંચતી એક આખી નવી પેઢી તૈયાર થતી હતી એની આપણે શી કિંમત આંકીશું ? આથી વધુ ધન્યતા સમાજ અને સર્જકો માટે બીજી શી ! આમાંના થોડા તો તરોતાજા વાયકો નક્કી સાહિત્યની થોડી સારી કૃતિઓને આગળ લઈ જશે.

એટલે જ ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદની અનેક પ્રવૃત્તિઓમાં, જ્ઞાનસત્રમાં “બે વરસનાં સાહિત્યનું સરવૈયું” અને “સર્જકનું પુનર્મૂલ્યાંકન” એ બે અત્યંત મહત્ત્વની બેઠકો છે. અને એનાં ઘણાં દૂરગામી પરિણામો આવશે એવી શ્રદ્ધા છે.

સાહિત્યના સરવૈયાની બેઠક કોઈને કદાચ નામથી શુષ્ક લાગે પણ બેઠકોમાં સરવૈયામાં જે સરજાતા સાહિત્યનાં લેખાંજોખાં લેવાયાં તે અત્યંત રસપ્રદ હતાં અને સભાખંડમાં સાહિત્યરસિકોની પૂરી હાજરી. અભ્યાસુઓએ નિષ્ઠાથી અભ્યાસ કરી પેપર્સ તૈયાર કર્યાં હતાં. સાહિત્યપરિષદની આ ઉત્તમ પ્રજ્ઞાલી છે.

જે લખાય છે, પ્રગટ થાય છે એનાં લેખાંજોખાં લઈ મુલવણી થાય છે. વર્ષાન્તે હિસાબ મંડાય અને જમા-ઉધાર પાસાનો મેળ બેસાડી શકાય. પોતાને સોંપાવેલું કામ નિષ્ઠાથી પાર પાડવા, થોડા સમયમાં ઝાઝું કહેવા કેટલો પરિશ્રમ કર્યો હશે ! આ સરવૈયું આંગળી ચીંધે છે, આપણે ક્યાં પહોંચ્યા છીએ, રસ્તો ક્યાં જઈ રહ્યો છે, કેટલી મજલ બાકી છે. સરવૈયું એ માઈલસ્ટોન છે. આપણને ગતિદર્શક નિર્દેશન મળતું રહે છે. જ્યારે કોઈ વીતી ગયેલા સમયના સાહિત્યનું સંશોધન કરશે, ઇતિહાસ લખાશે, ત્યારે પરિષદનું આ કામ કેટલું ઉપયોગી બને છે ! સરવૈયું ડોક્યુમેન્ટેશન છે.

સર્જકનું પુનર્મૂલ્યાંકન પણ જ્ઞાનસત્રની મોટી ઉપલબ્ધિ છે.

સર્જક અને સર્જનને વર્ષોના અંતરાલ પછી ફરી તપાસવાનું સાર્યે જ ખૂબ જરૂરી છે. કોઈએ એવું કહ્યું પણ ખરું, શા માટે જૂની કૃતિઓ અને પહેલાંના સર્જકની વાતો થાય છે ! આજની વાત કરીએ તો !

પણ આ સર્જક અને સર્જનનું તર્પણ છે. બન્ને પરથી સમયની રજ ખંખેરી એની નવેસરથી ફેરતપાસ કરવી, ફરી વાયકોનું ધ્યાન દોરવું, આ કામ કરવા જેવું નથી ? રત્નને દૂરથી જોવાથી એમાંથી પ્રગટતી અવનવા રંગોની છટાઓ દેખાશે. એને ફેરવી ફેરવીને નવા નવા રત્નપારખુઓ સૂક્ષ્મદર્શક યંત્રથી જોશે, પહેલાં નજરે ન ચડેલી ખૂબીઓ કે કોઈ ડાઘ નજરે ચડે, એની ફેરમુલવણી થાય, વિસ્મૃતિનાં પડળ ચડે એ પહેલાં આપણે એ સર્જકને જીવતદાન આપવાનું છે, ઇતિહાસમાં એનું સ્થાન મુકકર કરવાનું છે. પૂર્વસૂરિઓનો વારસો આપણે નહીં સાચવીએ તો કોણ સાચવશે ?

અનુભવી વિવેચકો સાથે નવા નવા યુવા સરવૈયાકારો અને પુનર્મૂલ્યાંકન કરતા યુવા લોકો આ સ્ટોકટેર્કિંગની પ્રવૃત્તિમાં જોડાય છે એ વિષે એક આખી અભ્યાસુઓની

નવી પેઢી પરિષદ તૈયાર કરે છે. એ અત્યંત મહત્ત્વની ઉપલબ્ધિ છે.

સૌ પારિતોષિકવિજેતાઓને ખોબલે ખોબલે અભિનંદન.

કેટકેટલા લોકો જ્ઞાનસત્રમાં આવ્યા, એ નિમિત્તે સાહિત્યોત્સવમાં સૌ જોડાયા, મેળો જ વળી ! સૌ એકમેકને મળે અને મેળવે, અને પોતપોતાની રીતે સમૃદ્ધ થાય. સંગીત અને સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમો પણ જ્ઞાનસત્રને ઉત્સવ બનાવે. બાલિકાઓનો શાસ્ત્રીય નૃત્યોનો કાર્યક્રમ અદ્ભુત ! અને ‘મળેલા જીવ’નું વાચિકમ્ પણ ઊંચા બરનું. જ્ઞાનસત્ર એ કલાનો યજ્ઞ છે અને યજ્ઞમાં પ્રસાદ પણ મળે જ ને !

પરિષદને આંગણે, જ્યાં જ્યાં આવા સાહિત્યોત્સવ યોજાય ત્યારે સૌને ફરી ફરી આવવાનું નિમંત્રણ છે, આપણી ગરવી ગુજરાતી ભાષા માટે. આપણા પોતાને માટે પણ રવીન્દ્રનાથે આમંત્રણ આપે છે જગતેર આનંદયજ્ઞે આમાર નિમંત્રણ. આપણી ભાષાના સાહિત્યોત્સવમાં સદા સૌ સહભાગી થાઓ એ જ અભિલાષા.